

POLICY BRIEF 2023:22

Näkökulmia ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja poliittisen päätöksenteon tueksi.

Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2022 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa. Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.

KIIHDYTYKSEN AIKA : Yhteiskunnallisten yritysten sosiaaliset innovaatiot

Petteri Lillberg, Kari Jalonen, Anni Rautiainen, Vera Djakonoff, Harri Kostilainen, Sakari Kainulainen, Nina Rilla, Mika Naumanen, Juha Oksanen, Jouko Myllyoja, Juha Klemelä, Mika Ala-Kauhaluoma, Eeva Salmi

Yhteiskunnallisten yritysten sosiaaliset innovaatiot täydentävät perinteistä julkista ja yksityistä sektoria sekä järjestötoimintaa suomalaisen yhteiskunnan kriittisillä ongelma-alueilla. Oikeilla politiikkatoimilla meillä on mahdollisuus kiihdyttää sosiaalisia innovaatiota ja ottaa käyttöön lähellä kansalaisyhteiskuntaa ja loppukäyttäjien tarpeista syntyvää yhteiskunnallista innovaatiopotentiaalia.

Tämä policy brief antaa suosituksia vaikuttavaan innovaatiopolitiikkaan, erityisesti sen seurannasta, käytännön toteutuksesta ja rahoituksesta vastaaville julkisille toimijoille sekä kuntien, kaupunkien, maakuntien ja hyvinvointialueiden päättäjille sekä viranhaltijoille. Suositukset perustuvat kirjoittajien toteuttamaan, ensimmäiseen laaja-alaiseen suomalaiseen tutkimukseen yhteiskunnallisten yritysten sosiaalisista innovaatioista.

Mikä on yhteiskunnallinen yritys?

Vaikka yhteiskunnallista yritystä ei Suomessa ole määritelty omaksi yritysmuodokseen, niiden muodostamasta monimuotoisesta kentästä nousee selkeitä erityispiirteitä. Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla valmistellun yhteiskunnallisten yritysten strategian (2021) mukaan yhteiskunnallinen yritys:

- harjoittaa liiketoimintaa yhteiskunnallisen tavoitteensa toteuttamiseksi
- käyttää suurimman osan voitostaan tai ylijäämästään tämän ensisijaisen tavoitteensa edistämiseen
- tämä tavoite on vahvistettu yhteisön yhtiöjärjestykseen tai sääntöihin.

Lisäksi yhteiskunnallinen yritys korostaa toiminnassaan vastuullisuutta, avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä hallintomallissaan osallisuutta ja demokratiaa. Tämä kriteeristö heijastelee myös kansainvälisiä määritelmiä, mukaan lukien Euroopan komission määritelmä.

Mitä ovat sosiaaliset innovaatiot?

Sosiaalisten innovaatioiden määrittely ja tunnistaminen on tärkeä pohja niiden vaikutavuuden kehittämiseksi. Tähän suosittelemme kriteeristöä, jossa sosiaalisia innovaatioina nähdään ratkaisut, jotka:

- tyydyttävät yhteiskunnallisia tarpeita paremmin kuin olemassa olevat ratkaisut
- käyttävät resursseja tehokkaammin kuin aiemmat ratkaisut
- avaavat mahdollisuuksia uudelle toiminnalle ja kumppanuuksille
- syntyvät lähellä kansalaisyhteiskuntaa, loppukäyttäjälähtöisesti ja ongelmien juurisyihin puretuena

Millainen on sosiaalisesti innovatiivinen yritys?

Yhteiskunnalliset yritykset ovat tällä hetkellä aktiivisia sosiaalisia innovaattoreita erityisesti terveyden, työllisyyden, syrjäytymisen ehkäisyn sekä osallisuuden vahvistamisen alueilla. Tutkimuksessamme korostui kolme innovatiivisen yhteiskunnallisen yrityksen piirrettä:

- orientaatio kehitystyöhön ja osaaminen
- sitoutuminen ja panostus kehittämisen käytännön työhön
- uusien toimintamallien löytäminen ja markkinoille pääsyssä onnistuminen

Innovatiivisuus lähtee siis liikkeelle organisaation ytimestä. Lisäksi sosiaalisissa innovaatioissa korostui yhteistyön merkitys; sekä muilta omaksutut että itse kehitetyt innovatiiviset ratkaisut perustuivat kumppanuuksille ja yhteistyölle.

Kiihdytyksen aika: kolme suositusta vaikuttavaan innovaatiopolitiikkaan

Kaikilla innovaatioilla on yhteiskunnallisia vaikutuksia, ja innovaatiopolitiikka onkin viime vuosina haluttu yhä voimakkaammin nähdä yhtenä keinona vastata muun muassa kaksoissiirtymän, planetaaristen rajojen, työllisyyden ja tuottavuuden noston sekä ikääntymisen ja osaamisvajeiden asettamiin haasteisiin. Samaan aikaan käytännön innovaatorahoitusta ajavat edelleen taloudellista kasvusta johdetut mittarit ja arviointikriteerit. Yhteiskunnan kehittämistarpeet ja innovaatiopolitiikan työvälineet eivät siis vielä kohtaa rahoituksen arkea.

Tästä huolimatta yhteiskunnalliset yritykset ovat juurisyihin pureutuvien, lopukäyttäjälähtöisen sosiaalisten innovaatioiden avulla onnistuneet tuottamaan uusia ratkaisuja erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluihin, työllistymiseen, syrjäytymiseen ehkäisyyn sekä osallisuuden kasvattamiseen.

Tämän positiivisen kehityksen kiihdyttämiseksi suosittelemme kolmea toimea, jotka koskevat innovaatiopolitiikan ja -rahoituksen kriteeristöä, sosiaalisten innovaatioiden tunnistamista ja tilastointia sekä yhteiskunnallisten yritysten vaikuttavuuden tunnistamista osana julkisia hankintoja.

Suositus 1

Positiivinen yhteiskuntavaikutus on keskeinen innovaatiopolitiikan onnistumisen mittari ja rahoituksen kriteeri.

Jotta käytännön innovaatiopolitiikkamme ja -rahoituksemme palvelisi parhaiten juuri-siihin pureutuvia vaikuttavuus- ja hyvinvointitavoitteita, vaatii tämä suunnannäyttä-jyyttä innovaatiopolitiikasta vastaavilta ministeriöiltä, mutta myös omat innovaatiostra-tegiansa ja -resurssinsa omaavilta kaupungeilta ja kunnilta sekä maakuntien ja hyvin-vointialueiden päättäjiltä. Kaikilla näillä toimijoilla on mahdollisuus kiihdyttää sosiaali-sia innovaatioita asettamalla mitattavat, positiiviset yhteiskuntavaikutukset innovaa-tiopolitiikan ja -rahoituksen kärkikriteereiksi.

Suositus 2

Suomeen tarvitaan kansallinen, sosiaalisia innovaatiota tilastoiva ja näkyväksi tekevä tietokanta.

Tutkimushankkeemme on osoittanut, että sekä yhteiskunnallisia yrityksiä että sosiaali-sia innovaatioita voidaan tilastoida sekä tarkastella kunnianhimoisen kvantitatiivisten menetelmien kautta. Nykytilanteessa tämä vaatii kuitenkin eri tilastolähteiden yhdiste-lyä ja tilastollisen analyysin erityisosaamista.

Ratkaisuksi tarvitsemme systemaattisesti, säännöllisesti päivittyvän, eri tietolähteitä yhdistävän julkisen tietokannan, joka on avoin innovaattoreille, päätöksentekijöille, tut-kijoille, rahoittajille sekä medialle. Tutkimushankkeemme yhteydessä kehitetty interak-tiivinen [Power BI](#)- työkalu ja sen tarjoamat monipuoliset mahdollisuudet ovat erin-omainen pohja tälle.

Sosiaalisten innovaatioiden tietokannan perustaminen vaatii yhteistyötä nykyisten ti-lastoijien (ml. Tilastokeskus ja VTT) välillä, Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskes-kuksen perustaman datasivuston tähän saakka keräämien tietojen ja olemassa olevan innovaatiotilastoinnin (kuten SFINNO-tietokannan[®]) hyötykäyttöä, mutta ennen kaik-kea vahvaa, tulevaisuussuuntautunutta omistajuutta ja kehittämisasennetta.

Tutkimushankkeemme suosittelee kansallisen sosiaalisten innovaatioiden tietokannan ensimmäisen vaiheen kehitystyötä ja toteutuksen tiekarttaa tehtäväksi työ- ja elinkeinoministeriön johdolla.

Suositus 3

Yhteiskunnalliset yritykset tulee nähdä varteenotettavana palveluntuottajana julkisen ja yksityisen sektorin sekä perinteisen järjestötoiminnan rinnalla.

Tarvitsemme kansalaisyhteiskuntaa lähellä olevien, uusia haasteita ja ratkaisuja esiin nostavien toimijoiden panosta. Tämä tarkoittaa kokonaisvaltaisempaa tuotteiden, palvelujen ja toimintamallien onnistumiskriteerien vaikuttavuusperusteista määrittelyä ja arviointia.

Tämä vaatii näkemyksellisyyttä kaupunkien, kuntien, maakuntien ja hyvinvointialueiden päättäjiltä. Kaikilla näillä on omissa strategioissaan selkeät hyvinvointitavoitteet. Yhteiskunnalliset yritykset tulee palvelutuotannossa tunnistaa täydentävänä mahdollisuutena perinteiselle julkiselle ja yksityiselle sektorille. Tämä ei tarkoita yhteiskunnallisten yritysten erityiskohtelua, vain positiivisen yhteiskuntavaikuttavuuden selkeää tunnistamista osana hankintakriteerejä ja siitä lisäpisteiden saamista.

Suosituksot perustuvat ensimmäiseen laaja-alaiseen suomalaiseen tutkimukseen yhteiskunnallisten yritysten sosiaalisista innovaatioista

Monimenetelmällinen ja myös kansainvälistä vertailua sisältävä tutkimushankkeemme on tuottanut uraauurtavaa ymmärrystä yhteiskunnallisten yritysten sosiaalisten innovaatioiden nykytilasta ja vaikuttavuudesta sekä ottaa kantaa toimintaympäristön kehittämistarpeisiin politiikkasuositusten muodossa.

Olemassa olevat tutkimukset ja selvitykset eivät vastanneet päättäjien, mutta eivät myöskään yhteiskunnallisten yritysten omiin tietotarpeisiin, toiminnan ja vaikuttavuuden käytännön kehittämiseen. Tutkimushankkeen loppuraportti sisältää kattavat kuvaukset tutkimuskysymyksistä sekä käytetyistä aineistoista ja tutkimusmenetelmistä

sekä tarkastelee tutkimusaihetta neljän teeman kautta: yhteiskunnallinen tarve ja kysyntä, innovaatiot, vaikuttavuus ja liiketoiminnan kehitys sekä ennakointi ja tulevaisuuden tarpeet.

Tutkimushankkeen kansallista ja kansainvälistä uutuusarvoa korostavat ensimmäinen yhteiskunnallisten yritysten sosiaalisia innovaatioita ja innovatiivisuutta kartoittava kvantitatiivinen tutkimus sekä interaktiivinen **Power BI**-työkalu, joka mahdollistaa niin yhteiskunnallisten yritysten kuin sosiaalisten innovaattorien moniulotteisen tarkastelun.

Tutkimus pyrittiin liittämään konkreettisesti yhteiskunnan käynnissä oleviin kehityskuluihin. Osana tutkimushanketta toteutettiin ennakointiosio, joka luo kuvaa sosiaalisesti innovoivasta Suomesta vuonna 2027 ja on toiminut yhtenä syötteenä myös esitellyille politiikkasuosituksille.

Mitä seuraavaksi?

Sosiaalisten innovaatioiden nykytilannekuvassa korostuvat sosiaali- ja terveystaloudelliset, työllisyys, syrjäytymisen ehkäisy sekä osallisuuden vahvistaminen. Työssämme nousikin esiin epätasapaino sosiaalisten innovaatioiden keskustelun ja yhteiskunnan tärkeimmiksi koettujen kehitystarpeiden välillä: ilmasto- ja biodiversiteettikriiseihin liittyvien ekologisten kehitystarpeiden näkökulma ei noussut vahvasti esiin aineistossamme. Näitä yhteyksiä täytyy luoda sekä politiikkatyössä että yhteiskunnallisessa keskustelussa; tässä vaaditaan politiikkatoimijoiden, mutta myös itse yhteiskunnallisten yritysten omaa huomiota ja panostusta.

Lisälukemista

Bassi, A., & Fabbri, A. (2020). Under pressure: Evolution of the social economy institutional recognition in the EU. *Annals of Public and Cooperative Economics: Social Economy under Influence: Isomorphism or Innovation?*, 91(3), 411-433. Saatavilla: <https://doi.org/10.1111/apce.12264>

Fagerlund, S. (2021). Osaamisella kohti avoimia työmarkkinoita. Teoksessa E., Salmi & K., Savela-Vilmari (toim.). *YHTEISKUNNALLINEN YRITTÄJYYS SUOMESSA. Malli osatyökykyisten henkilöiden työllistämiseen*. DIAK työelämä, 24. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Helin, K. (2021). Toimintakykyä tukeva ryhmävalmennus välityömarkkinoilla. Teoksessa E., Salmi & K., Savela-Vilmari, (toim.). *YHTEISKUNNALLINEN YRITTÄJYYS SUOMESSA. Malli osatyökykyisten henkilöiden työllistämiseen*. DIAK työelämä, 24. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Hämäläinen, H., Jäppinen, T., & Kivisaari, S. (2011). Mihin innovaatioita tarvitaan sosiaali- ja terveysalalla? *YHTEISKUNTAPOLITIikka*, 76(2). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209117824>

Komatsu Cipriani, T., Deserti, A., Kleverbeck, M., Rizzo, F., & Terstriep, J. (2020). Business models & social innovation: mission-driven versus profit-driven organisations. *International Review of Applied Economics*, 34(5), 541–566. Saatavilla: <https://doi.org/10.1080/02692171.2020.1781066>

Morais-da-Silva, R. L., Segatto, A. P., Justen, G. S., Bezerra-de-Sousa, I. G., & De-Carli, E. (2022). The social innovation process: exploring the specificities in a developing context. *Business Process Management Journal*, 28(1), 236–257. Saatavilla: <https://doi.org/10.1108/BPMJ-07-2021-0439>

Nousiainen, M. (2021). Työllistävän yritysysteistyön malli. Teoksessa E., Salmi, & K., Savela-Vilmar (toim.). *YHTEISKUNNALLINEN YRITTÄJYYS SUOMESSA. Malli osatyökykyisten henkilöiden työllistämiseen*. DIAK työelämä, 24. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Parpan-Blaser, A., & Hüttemann, M. Social Innovation in Social Work. THE SOCIAL INNOVATION LANDSCAPE – GLOBAL TRENDS. Atlas of Social Innovation. Saatavilla: https://www.socialinnovationatlas.net/fileadmin/PDF/volume-2/01_SI-Landscape_Global_Trends/01_17_SI-in-Social-Work_Parpan-Blaser-Huettemann.pdf

Schneider, T. (2019). *Uusi julkinen hallinta, yhteistyö ja osallisuus sosiaali- ja terveyspalvelujen hankinnassa. Tapaustutkimus innovatiivisesta huumehoidon hankinnasta*. Raportti 14/2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Unkila, K., & Savinainen, M. (2020). “Ei mennyt turha työ hukkaan” – tutkimus työmenetelmän juurtumisesta palvelujärjestelmän asiakastyöhön. *Hallinnon Tutkimus* 39 (4), 287–301.

Lisätietoja:

Vanhempi asiantuntija Petteri Lillberg (M.Phil, Cambridge): petteri.lillberg@demoshelsinki.fi, p. 050 359 1572. Petteri työskentelee Demos Helsingissä. www.demoshelsinki.fi

Research Area Lead Kari Jalonen (KTT, DI) kari.jalonen@demoshelsinki.fi. Kari työskentelee myös Demos Helsingissä.

Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja:

Työmarkkinaneuvos Tuija Oivo
Työ- ja elinkeinoministeriö
tuija.oivo@gov.fi

Yhteiskunnallisten yritysten sosiaaliset innovaatiotutkimushanke toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2022 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa.

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta
Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet